

ТАҲОРАТ ВА УНИНГ МУДДАТИ БАЁНИ

05:00 / 04.01.2017 22573

Таҳорат энг Аввало, Аллоҳ таоло томонидан амр қилинган ибодатдир. У муслмон инсоннинг гуноҳлари мағфират қилинишига сабаб бўлишини аввалги бобларда келган ҳадиси шарифлардан ўргандик. Таҳорат-поклик демакдир. У инсонни гўзал қилади. Соғлом бўлишини таъминлайди ва яна бошқа кўплаб фойдалар келтиради.

Аллоҳ таоло: «Эй, иймон келтирганлар, намозга турган вақтингизда юзларингизни ва қўлларингизни чиғаноқларигача ювинг, бошларингизга масҳ тортинг ва оёқларингизни тўпиқларигача (ювинг)», деган. (Моида сураси, 6-оят)

Шарҳ: Таҳоратнинг фарзлиги ушбу ояти каримадан олинган. Ҳанафий мазҳаби уламолари таҳоратда тўртта фарз борлигини ҳам ушбу оятдан олганлар. Улар қуйидагилардан иборат:

1. Юзни ювмоқ.
2. Қўлларни чиғаноқлари билан қўшиб ювмоқ.
3. Бошга масҳ тортмоқ.
4. Оёқларни тўпиқлари билан қўшиб ювмоқ.

Бизнинг тилимизда «Таҳорат» деб ўрганиб қолган маълум ва машҳур нарса арабчада «Вузуъ» дейилади.

«Вузуъ» сўзи луғатда гўзаллик ва ялтираш маъносини билдиради.

Шариатда эса Аллоҳга қурбат ҳосил қилиш нияти ила баъзи аъзоларни ювишга вузуъ - таҳорат деб айтилади.

Таҳорат энг Аввало, Аллоҳ таоло томонидан амр қилинган ибодатдир. У мусулмон инсоннинг гуноҳлари мағфират қилинишига сабаб бўлишини аввалги бобларда келган ҳадиси шарифлардан ўргандик. Таҳорат-поклик демакдир. У инсонни гўзал қилади. Соғлом бўлишини таъминлайди ва яна бошқа кўплаб фойдалар келтиради.

Усмон розияллоҳу анҳунинг озод қилган қуллари Ҳумрон розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «У киши қуйидагиларни айтганлар: «Усмон таҳоратга сув чақирди ва таҳорат қилди: Икки қўлини уч марта ювди. Сўнгра оғзини чайқади ва бурнига сув олиб тозалади. Кейин юзини уч марта ювди. Сўнгра ўнг қўлини чиғаноғи билан уч марта ювди. Кейин чап қўлини ҳам шунга ўхшатиб ювди. Сўнгра бошига масҳ тортди. Кейин ўнг оёғини тўпиклари билан уч марта ювди. Сўнгра чап оёғини ҳам шунга ўхшатиб ювди. Кейин: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни менинг ушбу таҳоратимга ўхшатиб таҳорат қилганларини кўрдим», деди ва «Ким менинг ушбу таҳоратимга ўхшатиб таҳорат қилса ва туриб бориб икки ракъат намоз ўқисаю, унда бирор нарсани кўнглидан ўтказмаса, ўтган гуноҳлари мағфират қилинади», деб қўшиб қўйди».

Бошқа бир ривоятда: «Бас, уч сиқим сув билан уч мартадан оғзини чайқади, бурнига сув олди ва бурнидан сувни чиқарди» дейилган.

Яна бошқа бир ривоятда: «Ва бошига уч марта масҳ тортди», дейилган.

Ундан ҳам бошқа бир ривоятда: «Бас, бошига масҳ тортди. Икки қўлини олдинга орқага олиб бориб келди. Бошининг олд қисмидан бошлаб уларни орқасига олиб борди. Кейин яна бошлаган жойига қайтариб келди», дейилган. Бешовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Ҳумрон розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик.

У кишининг тўлиқ исмлари Ҳумрон ибн Холид ибн Амрдир. Айти Тамир номли жойда Холид ибн Валид розияллоҳу анҳуга асир тушган. Холид ибн Валид розияллоҳу анҳу Ҳумроннинг хушёр ва ақл фаросатлигини кўриб, ҳазрати Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳуга берганлар. У киши уни қулликдан озод қилиб, ўзларига котиб ва қўриқчи қилиб олганлар.

Ҳумрон розияллоҳу анҳу Ҳажжожнинг даврида Нисобурга волий бўлганлар. У киши 75 ҳижрий санада вафот этганлар.

Уламоларимизнинг айтишларича, ушбу ҳадиси шариф таҳоратнинг сифати, унинг ҳукмларини чиқариш бўйича энг асл ҳадис ҳисобланади. Чунки бу ҳадисда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг энг яқин саҳобаларидан бирлари, тўрт халифанинг учинчилари ҳазрати Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу кўпчиликнинг олдида сув олиб келтириб, ҳаммага кўрсатма тарзида, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам қандоқ қилган бўлсалар шундоқ таҳорат қилганлар ва сўнгра қўшимча гаплар билан баён қилиб, таҳоратга тарғиб қилувчи сўзларни ҳам айтганлар.

Энди ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳу таҳорат суви чақириб олгандан сўнг таҳоратни қандоқ қилганларини бирма-бир кўриб чиқайлик:

1. «Икки қўлини уч марта ювди».

Аввалги ўрганган ҳадисларимизда уйқудан турган одам аввал қўлини ювиб олиши зарурлиги ҳақидаги амрни ўрганган эдик. Ҳазрати Усмоннинг Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг таҳоратларига ўхшатиб қилган бу таҳоратларида ҳам аввал қўлни ювиб олиш зикр қилинмоқда. Ҳолбуки, бу ерда уйқу йўқ. Шундан уйғоқ одам ҳам таҳорат бошлашда аввал қўлини уч марта ювиб олиши зарурлиги кўриниб турибди. Ҳамма уламолар бундоқ қўл ювишни мустаҳаб, деганлар.

2. «Сўнгра оғзини чайқади».

Ҳадисдан кейин келтирилган қўшимчада, бошқа бир ривоятда оғзини ҳам уч марта чайқаганлари зикр қилинган. Таҳоратда оғизни чайқаш ҳам суннат.

3. «ва бурнига сув олиб тозалади».

Бошқа ривоятда бурунга сув олгани алоҳида, сувни қайтариб чиқаргани алоҳида уч мартадан бўлгани зикр қилинган. Арабчада бурунга сув олишни «истиншоқ», бурундан сув чиқаришни «истинфор» дейилади. Бу икки амал ҳам суннат ҳисобланади.

4. «Кейин юзини уч марта ювди».

Таҳоратда юзини бир марта ювиш фарз. Оятдаги амрда юзни ювиш таъкидланган. Уч марта ювиш эса суннатдир.

5. «Сўнгра ўнг қўлини чиғаноғи билан уч марта ювди. Кейин чап қўлини ҳам шунга ўхшатиб ювди».

Икки қўлини чиғаноғи билан ювмоқ ҳам таҳоратнинг фарзларидан. Бу амални қилиш ҳам оятда буюрилган.

6. «Сўнгра бошига масҳ тортди».

Ҳазрати Усмоннинг бошларига қандоқ қилиб масҳ тортганлари ҳадисга келтирилган қўшимчада батафсил баён қилинган. Яъни, икки қўлларини бошларининг олд қисмига қўйиб туриб бошнинг орқасигача масҳ тортиб, кейин яна олд қисмига қайтариб олиб келганлар.

Бошга масҳ тортиш ҳам таҳоратнинг фарзлиги ҳақидаги оятда келгани учун фарздир. Бошга масҳ тортиш бир марта бўлиши ҳаммага маълум.

7. «Кейин ўнг оёғини тўпиқлари билан уч марта ювди. Сўнгра чап оёғини ҳам шунга ўхшатиб ювди».

Бу амал ҳам таҳоратнинг фарзларидан. Бошга масҳ тортишдан бошқа таҳоратнинг ҳамма амаллари уч мартадан бўлиши суннатдир. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам одатда кўпроқ шундоқ қилар эдилар.

Кейин ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳу:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни менинг ушбу таҳоратимга ўхшатиб таҳорат қилганларини кўрдим», деди.

Яъни, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг таҳоратни қандай қилганларини кўрдим, ҳозир ўшандай қилиб таҳорат қилиб кўрсатдим, деганлари.

Бундан шаръий амалларни оғзаки тушунтиришдан ташқари амалий равишда кўрсатиб таълим бериш ҳам зарурлиги чиқади.

Ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳунинг мазкур таҳоратларини қанча одам кўрган бўлса, ҳаммаси яхшилаб ўрганган ва ривоят қилган, китобларга ёзилган, яхшилаб ўрганилган. Мана, ҳозиргача таҳорат бўйича асосий қўлланмалардан бири бўлиб келмоқда.

Демак, ким худди шу ҳадисда васф қилинганига ўхшатиб таҳорат қилса, айнан, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга ўхшаб таҳорат қилган бўлади.

Шундан сўнг ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳу:

«Ким менинг ушбу таҳоратимга ўхшатиб таҳорат қилса ва туриб бориб икки ракъат намоз ўқисаю, унда бирор нарсани кўнглидан ўтказмаса, ўтган гуноҳлари мағфират қилинади», деб қўшиб қўйди.

Албатта, Усмон розияллоҳу анҳу бу гапларни ҳам Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан эшитганлар. Олдинги ўтган бобларда шу маънодаги ҳадисларни ўргандик. Бунда эса таҳоратдан кейин ихлос билан икки ракъат намоз ўқиш ҳам қўшилмоқда. Ўша икки ракъат намоз давомида кўнглидан дунёнинг ишларидан бирортасини ҳам ўтмаслиги кераклиги таъкидланмоқда. Бу таҳоратнинг ва намознинг қанчалик фазилатли амал эканлигини кўрсатиб турибди. Албатта, бунда кечириладиган гуноҳлар Аллоҳнинг ҳаққига боғлиқ кичик гуноҳлардир.

Абдуллоҳ ибн Зайд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам таҳорат қилиб, икки марта-икки мартадан (ювдилар)».

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Абдуллоҳ ибн Зайд розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Абдуллоҳ ибн Зайд ибн Осим ибн Каъб Нажжорий ал-Ансорий, кунялари Абу Муҳаммад бўлиб (616-683 мелодий) бу зот Бадр, Уҳуд ва бошқа ҳамма ғазотларда иштирок этдилар.

Абдуллоҳнинг инилари Ҳабиб ибн Зайдни Мусайламатул Каззоб қатл этиб, аъзоларини бурда-бурда қилиб ташлайди. Бунни кўрган Абдуллоҳ қасос олишни ният қиладилар. Аллоҳ таоло бу кишини ниятларига Ваҳший исмли саҳоба ёрдамида муваффақ қилади. Улар бир вақтда, бир-бирларидан хабарсиз, ким найза, ким қилич билан ҳужум қилиб, Мусайламатул Каззобни қатл этадилар.

Бу зот ҳаммаси бўлиб, 48та ҳадис ривоят қилганлар. Хусусан таҳоратга тааллуқли ҳадисларни кўпроқ ривоят қилганлар.

Абдуллоҳ ибн Зайд ҳижратнинг 63-санасида, 70 ёшга кириб, Язид ибн Муовия давридаги «Ҳарра» воқеасида вафот этдилар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бу ишни таҳоратда аъзоларни икки мартадан ювиш ҳам мумкинлигини билдириш учун шундай қилганлар. Аслида эса уч мартадан ювиш маъқулдир.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам (аъзоларини) бир марта-бир марта (ювиб) таҳорат қилдилар». Иккисини Бухорий, Абу Довуд ва Термизий ривоят қилган.

Шарҳ: Бу ҳадисда ҳам олдинги ҳадисга ўхшаб, аъзоларни бир мартадан ювиб, таҳорат қилиш мумкин эканлиги баён қилинган. Баъзи вақтларда шунга ҳожат тушиб қолиши мумкин, ана шунда бир мартадан ювса ҳам бўлаверади.

Бир аъробий Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига таҳорат ҳақида сўраб келди. Бас унга уч марта-уч мартадан кўрсатдилар. Сўнгра: «Таҳорат мана шундоқ, ким бундан зиёда қилса, батаҳқиқ ёмон қилибди, ҳаддан ошибди ва зулм қилибди», дедилар». Насайй, Аҳмад ва Абу Довуд ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ҳадисдан Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам турли одамларга ҳеч эринмай шариат амалларини ўргатганларини билиб оламиз.

Аъробий (таълим кўрмаган саҳролик араб) келиб: «Менга таҳоратни ўргатиб қўй», деса ҳам «хўп» деб ўргатаверганлар. Бирорта саҳобийга «сен бунга таҳоратни ўргатиб қўй», демаганлар. Ўша аъробийга Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам таҳоратда аъзоларни уч мартадан ювиб кўрсатганлар ва:

«Таҳорат мана шундоқ, ким бундан зиёда қилса, батаҳқиқ ёмон қилибди, ҳаддан ошибди ва зулм қилибди», дедилар».

Яъни, таҳорат мана шу мен кўрсатгандек, бундан зиёдаси мумкин эмас, ким зиёда этиб, уч мартадан ошириб юборса, ёмон иш қилган, шариатнинг чегарасидан чиққан ва ўзига зулм қилган бўлади, дедилар. Шундан таҳоратда аъзоларни уч мартадан ортиқ ювмаслик кераклиги кўринади.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон таҳорат қилсалар, кафтларига сув олиб, жағлари остига киритар ва у билан соқолларининг орасига сув етказган ва «Роббим мени шундоқ қилишга амр қилган», дер эдилар». Абу Довуд ва Термизий ривоят қилганлар.

Термизийнинг ривоятида: «Қачон таҳорат қилсанг, икки оёғинг ва икки қўлинг панжалари орасига сув етказ, дер эдилар», деб келган.

Шарҳ: Бу ҳадисда сув етмай қолиш эҳтимоли бор жойлар; жағ остидаги соқол ва қўл-оёқ панжаларига алоҳида эътибор билан қараб ювиш кераклиги таъкидланмоқда. Бу ишга катта аҳамият бермоқ керак.

Муставрад розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«У киши: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қачон таҳорат қилсалар синчалоқлари билан оёқлари панжалари орасини ювганларини кўрдим», дедилар». Термизий ва Абу Довуд ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Муставрад ибн Шаддод розияллоҳу анҳу билан танишиб қўяйлик:

Муставрад ибн Шаддод ибн Амр Қураший ал-Фихрий, оналари Даъд бинти Жобир Макка аҳлидан, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам вафот этганларида ҳали ёш бола эдилар.

Аввал Куфада сўнг Мисрда истиқомат қилдилар. Мисрни фатҳ этишда иштирок этдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ҳаммаси бўлиб, 7та ҳадис ривоят қилдилар. Бундан иккитасини Имом Муслим ўз «Саҳиҳ» китобларига киритдилар. Бу зотдан Қайс ибн Абу Ходим, Шаъбий, Абу Абдурраҳмон Хубулий, Абдурраҳмон ибн Жубайр, Али ибн Рабоҳ ва бошқалар ривоят қилишди.

Бу зот ҳижратнинг 45-санасида (665-милодий) Искандарияда вафот этдилар.

Ушбу ҳадиси шарифда оёқ панжаларининг орасига синчалоқ билан сув етказиш кераклиги баён қилинмоқда. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам шундай қилганлар.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бошларига ва икки қулоқлари ортига ва ичига масҳ тортдилар». Термизий ва Абу Довуд ривоят қилишган.

Шарҳ: Ҳазрати Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинаётган бу ҳадисда эса бошга масҳ тортиш вақтида икки қулоққа ҳам масҳ тортилиши Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам томонидан собит бўлгани айтилмоқда. Унда икки кўрсаткич бармоқни қулоқларнинг ичига тиқиб туриб, улар билан қулоқнинг ич томони, икки бош бормоқ билан эса уст томони масҳ қилинади.

Фуқоҳолар ўз китобларида бу ишни айнан ушбу ҳадисга суяниб васф этишган. Фақат улар кўпчиликка осон бўлсин учун ҳадисни тўлиқ айтмасдан қилиниши лозим бўлган ишни айтиб қўя қолганлар, холос.

Бошқа амалларда ҳам айнан шундоқ эканини, яъни, бирон бир ҳадисга суянилганини ҳурматли ўқувчи мулоҳаза қилиб кўраётган бўлса керак.

Ал-Муғийра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам таҳорат қилдилар. Бас, бошларининг олд қисмига, саллаларига ва икки маҳсиларига масҳ тортдилар». Тўртовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ҳадисда таҳоратда масҳ тортиладиган жойлар ҳақида сўз бормоқда:

1. «Бошларининг олд қисмига».

Ривоятдан кўриниб турибдики, Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам салла кийиб туриб таҳорат қилганлар, бошларига масҳ тортганларида ҳаммасига тортмай, салланинг бир томонини кўтариб туриб, бошларининг олд томонига масҳ тортганлар.

Ҳанафий мазҳаби уламолари ушбу ҳадисни далил қилиб, бошнинг тўртдан бирига масҳ тортиш фарз, ҳаммасига тортиш фарз эмас, дейдилар. Яъни, киши таҳорат пайтида бошнинг тўртдан бирига масҳ тортса, таҳорати тўғри бўлади, деганлар. Ундан оз бўлса, таҳорат бўлмайди. Бошқа мазҳаб уламолари бошнинг ҳаммасига масҳ тортиш керак, деганлар.

2. «Саллаларига».

Саллага масҳ тортиш бошнинг тўртдан бирига масҳ тортиб олгандан сўнг бўлган иш эканлиги ривоятнинг ўзида очиқ-ойдин кўриниб турибди. Кўпчилик уламолар бошга масҳ тортмасдан салланинг ўзига масҳ тортиш жоиз эмас, дейдилар.

3. «Икки маҳсиларига масҳ тортдилар».

Бу ҳукмнинг тафсилотини келажакда ўрганамиз, иншааллоҳ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу таҳорат қиладиган жойда одамларнинг таҳорат қилаётганларини кўриб: «Таҳоратни яхшилаб қилинглари, мен Абул Қосим соллаллоҳу алайҳи васалламнинг «Ароқийбларга дўзахда ҳалокат бўлсин!», деганларини эшитганман», дедилар».

Бошқа бир ривоятда: «Тавонларга дўзахда ҳалокат бўлсин», дейилган. Бешовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: «Ароқийб» – «арқуб»нинг жами бўлиб, араб тилида товон устидаги йўғон пай шу ном билан аталади.

«Абул Қосим» – Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кунялари. У зот соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Қосим исмли ўғиллари бўлган, кичиклигида вафот этган. Ўша фарзандлари исми ила кунялаганлар.

Имом Бухорий қилган ривоятда Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу ўша одамларнинг тавонларига масҳ тортаётганларини кўриб қолиб, ушбу ҳадисдаги гапларни айтганлар, дейилади.

Бу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Таҳоратни яхшилаб қилишлик лозим экани.

Бу ҳақда келгуси ҳадисда алоҳида сўз юритилган.

2. Таҳоратда оёқнинг ҳаммасини яхшилаб, сув етказиб ювиш кераклиги.

Бу ҳадисда айни маънога алоҳида эътибор берилиши баъзи тоифалар, хусусан, шийъа мазҳаби ва баъзи зоҳирийлар таҳоратда оёққа масҳ тортилади, дейишларини ботил қилиш учундир.

3. Биладиган одам амалда хатога йўл қўяётган кишини кўрса, тузатиб қўйиши зарурлиги.

4. Эътиборсизлик ила таҳоратда аъзоларнинг баъзи жойига сув етмай қолса, азобга сабаб бўлиши.

5. Тавонларни ювишга алоҳида эътибор бериш кераклиги.

Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Бир одам таҳорат қилиб оёғининг тирноқча жойига сув етказмади. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам буни кўриб қолдилар ва: «Қайт, таҳоратингни яхшилаб қил», дедилар. У қайтди ва сўнгра намоз ўқиди». Муслим ва Абу Довуд ривоят қилишган.

Абу Довуднинг ривоятида: «Таҳоратни яхшилаб қил. Панжалар орасига сув етказ ва рўзадор бўлмасанг бурунга сув олишда муболаға қил», дейилган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда ҳам таҳоратни яхшилаб қилиш, таҳоратда аъзоларни тирноқча ҳам жойини қолдирмай, яхшилаб ювиш зарурлиги ҳақида сўз бормоқда.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобалар шариатга қандоқ амал қилаётганларини зийраклик билан кузатиб туришлари. У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам бир киши оёғининг тирноқчалик жойига сув етмай қолганини кўриб ҳам танбеҳ бердилар. Устозлар бундан ўртак олишлари керак.
2. Бировнинг қилаётган амалида хато ёки камчилик кўрилса, дарҳол айтиш кераклиги.
3. Аъзоларнинг ҳамма жойига сув етказиб ювиш зарурлиги.
4. Тирноқча жойга ҳам сув етмай қолиши мумкин эмаслиги.
5. Камчилик аён бўлганда қайтиб бориб, уни бартараф қилиш кераклиги.
6. Таҳоратни яхшилаб қилиш зарурлиги.
7. Айниқса, оёқни ювишда эҳтиёт бўлиш кераклиги.

8. Панжаларнинг орасига сув етказишга алоҳида эътибор бериш лозимлиги.

9. Бурунга сув олганда, рўзадор бўлмаса, иложи борича ичкарироққа етказиш, шунингдек, оғзини чайганда ҳам, шунга риоя қилиш.

Мана шу икки ҳадисни ҳар бир мусулмон яхшилаб ўрганиши ва доимо ёдидан чиқармай юриши зарур. Чунки бу ҳадисда зикр қилинган хатолар ҳаётда кўп учрайди. Шунинг учун бу ҳадислардаги таҳдид ва танбеҳлар ҳар бир мусулмоннинг хотиридан зинҳор кўтарилмаслиги лозим.

Айниқса, оёқни ювиш ҳақидаги гаплар алоҳида эътиборга лойиқ. Аввало, оёқни ювишда кўпчилик нотўғри ўтириб олиб, қийналишади. Ўша ноқулайлик туфайли оёқни яхшилаб ювиш имкони камаяди. Қолаверса, оёққа масҳ тортса бўлади, деганлар бор. Уларнинг бу гаплари турли даврларда тез-тез қўзғалиб ҳам туради. Ана шу нарсадан таъсирланиб қолмаслик керак.

Аввал ҳам бир неча бор таъкидланганидек, таҳорат қилиш ибодатдир. Таҳоратни чала қилиш эса ибодатни чала қилиш бўлади. Бунинг устига таҳоратнинг чала бўлиши бошқа ибодатларни йўққа чиқаради. Шунинг учун таҳоратга муҳим ибодат сифатида жиддий қараш, ҳар бир мусулмоннинг бурчидир.

Бунинг учун аввало, таҳорат оладиган жой яхши ва қулай бўлиши керак. У жойда барча қулайликлар, таҳоратни шариатда кўрсатилгандек қилиш имкониятлари бўлмоғи лозим. Ҳатто, сувга эътибор бермоқ зарур.

Таҳоратга оддий покловчи сувдан бошқа сув ишлатиш мумкин эмас. Нопок сув, турли омиллар билан таъми, ҳиди, ранги ўзгарган сув ҳам бўлмаслиги керак. Бу Аллоҳ қаршисида ҳамма тенглиги, шариатдаги амаллар ҳалқчиллиги рамзидир. Агар оддий сувдан бошқа сувда таҳорат қилишга ижозат берилса, бойлар тиллонинг суви ила таҳорат қилиб гердайиши, камбағаллар ўксиши мумкин эди.

Лекин ўша ижозат берилган сув ҳам таҳорат ибодатини яхшилаб амалга ошириш омили бўлмоғи керак. Мисол учун, об-ҳавога қараб, мўътадил бўлиши зарур. Ўта иссиқ ёки совуқ бўлса, хушуъ ва хузуъ ила таҳорат қилишга халақит беради.

Уламоларимиз таҳорат борасида келган ҳамма ҳадис ва асарларни ўрганиб ишлаб чиққан таҳорат одобларига, бу борадаги қоидаларга назар солсак, бу ҳақиқатни яна ҳам тўлароқ тушуниб етамиз.

ТАҲОРАТ ОДОБЛАРИ ҚУЙИДАГИЧА:

1. Қиблага қараб ўтириб, таҳорат қилиш. Таҳорат ибодат. Қиблага қараб ибодат қилиш қандоқ яхши!

2. Баланд жойда ўтириб таҳорат қилиш.

Ишлатилган сувлар бадан ёки кийимларга сачрамаслиги учун бундай ва бундан бошқа қулайликларга эга бўлиш жуда яхши. Мисол учун, совуқ ўлкаларда офтобда таҳорат қилиш кўп яхши бўлса, ўта иссиқ ўлкаларда офтобда таҳорат қилиш кўп ноқулайлик ва қийинчиликлар туғдиради. Шунинг учун таҳорат қиладиган жой жуда қулай қилиб олинса, яхши бўлади.

3. Таҳорат қилишда узри бўлмаса, бировнинг ёрдамидан фойдаланмаслик. Чунки Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам аксар ҳолларда шундоқ қилганлар. Ибодатда мутавозелик, ҳамма нарсани ўзи қилиш афзал.

4. Таҳорат пайтида гапирмаслик. Балки, Аллоҳнинг зикри ва дуо билан машғул бўлиш.

5. Узуги бор одамлар уни қимирлатиб остига сув етказмоғлиги.

6. Оғзига ва бурнига ўнг қўл билан сув олиб, бурунни эса чап қўл билан тозалаб-қоқиш.

7. Шошилиб қолмаслик учун намоз вақти кирмасидан таҳорат қилиш.

8. Сувни исроф қилмаслик.

9. Ишлатиш осон бўлиши учун таҳорат суви солинган идишни ўнг томонига қўйиб олиш.

10. Қалбдаги ният билан тилдаги гапни бирлаштириш.

11. Ҳар бир аъзони ювганда «Бисмиллоҳ»ни айтиб, дуо ўқиш.

12. Таҳорат қилиб бўлгандан кейин «калимаи шаҳодат»ни ва ривоятда келган дуони ўқиш.

13. Таҳорат қилиб бўлгач, икки ракъат намоз ўқиш.

Таҳорат қилиш фақат Аллоҳга қурбат ҳосил қилишдан олдин баданини поклашдан иборат эмас, балки, таҳоратнинг ўзи Аллоҳга қурбат ҳосил қилишдир. Намоздек улуғ ибодатга, Аллоҳ таоло билан бевосита мулоқотга, муножотга жисман ва руҳан покланиб, тайёргарлик кўришдир. Таҳорат пайтида турли машғул қилувчи нарсалардан ҳоли бўлиб, қалбни бир жойга қўйиб олиш намозни тўла-тўқис адо этишга катта ёрдам беради.

Али ибн Ҳусайн розияллоҳу анҳумо таҳорат қилсалар ранглари сарғайиб, ўзлари титраб, ғалати бир ҳолатга тушиб қолар эдилар. У кишига:

«Таҳорат пайтида нега бундоқ бўлиб қоласиз?» дейишганда, «Сен ўзинг мен кимнинг олдида тик турмоқчи эканимни биласанми?!» деган эканлар.

Аллоҳ таолонинг ҳузурига киришга тайёргарлик кўраётган киши ўша даргоҳнинг улуғворлигини ҳис этиши ҳам керак-да!

Бизлар ҳам таҳоратимиз ана шу олий даражадаги ибодат мартабасига кўтарилиши учун ҳаракат қилмоғимиз лозим.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, у киши: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳар намозга таҳорат қилар эдилар», деди. Мен:

«Сизлар қандоқ қиласизлар?» дедим. У: «Бизнинг биримизга, модомики кетмаган бўлса бир таҳорат кифоя қилур», деди». Бешовларидан фақат Муслим ривоят қилмаган.

Шарҳ: Ҳадисдаги «ҳар намозга» иборасида «ҳар фарз намозга» деган маъно кўзда тутилган.

«Сизлар қандоқ қиласизлар?» деб сўраган одам Амр ибн Омир раҳматуллоҳи алайҳи бўлганлар, «Сизлар»дан мурод саҳобалардир.

Баъзи шийъа ва зоҳирӣ тоифалар шу ҳадисни далил қилиб, ҳар намозга янги таҳорат қилиш вожиб, деганлар. Лекин ушбу ҳадиснинг иккинчи қисмида саҳобалар таҳорат синмаса, аввалги таҳорат билан кифояланишлари билиниб турибди. Бошқа ҳадисларда ҳам бир таҳорат билан бир неча намоз ўқилиши мумкинлигини баён қилишган. Шунинг учун жумҳур уламолар ҳар намозга янги таҳорат қилиш вожиб, деган гапни қабул қилмаганлар. Ҳар намозга янги таҳорат қилиш фазилат, нур устига нур ва қўшимча савобдир, лекин фарзу вожиб эмас.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Ҳар намозга таҳорат қилиш фазилат экани.
2. Таҳорат синмаса, бир таҳорат билан кифояланиш жоизлиги.
3. Таҳорати йўқ, одам намоз ўқимоқчи бўлса таҳорат қилиши фарзлиги.

Сулаймон ибн Бурайда раҳматуллоҳи алайҳидан ривоят қилинади, у ўз отасидан ривоят қилади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам фатҳ куни намозларни бир таҳорат билан ўқидилар ва икки маҳсиларига масҳ тортдилар. Бас, Умар у кишига: «Бугун қилмай юрган нарсангизни қилдингиз?» деди. У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Қасддан қилдим, эй, Умар», дедилар». Бешовларидан фақат Бухорий ривоят қилмаган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Сулаймон ибн Бурайда раҳматуллоҳи алайҳи билан яқиндан танишиб олайлик:

Сулаймон ибн Бурайда ибн Ҳусайн Асламий ал-Марвирузий ҳазрати Умар розияллоҳу анҳунинг халифалик даврларида таваллуд топдилар. Жуда ишончли ҳадис тўпловчи машҳур тобеъинлардан бўлганлар. Аввалига Марвирузида, сўнг Марвда қозилик қиладилар.

Ҳадисларни оталари Бурайда, Имрон ибн Ҳусайн, Оиша онамиз, Яҳё ибн Яъмурлардан ривоят қиладилар.

Бу кишидан эса Алқама ибн Марсад, Муҳозиб ибн Дассор, Абдуллоҳ ибн Ато, Қосим ибн Муҳайрама ва бошқалар ривоят қилишган.

Сулаймон ибн Бурайда хижратнинг 150 санасида 90 ёшларида Марвнинг Баслайн номли қишлоғида вафот этдилар.

Бу ҳадиси шарифда Маккаи Мукаррама фатҳ қилинган кун-саҳобалар Аллоҳнинг ёрдами ила Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бошчиликларида Маккага музаффар ҳолда кириб борган кунлари Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳар намозга янги таҳорат қилмасдан, ҳамма намозларни бир таҳорат билан ўқиганлари ва маҳсиларига масҳ тортганлари ҳақида сўз бормоқда.

Бундай одатдан ташқари ишни кўрган ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга мурожаат қилиб:

«Бугун қилмай юрган нарсангизни қилдингиз?» деди. Яъни, бир таҳорат билан ҳамма намозларни ўқимас эдингиз, бугун бир таҳорат билан ҳамма намозларни ўқидингиз, деди.

Бу ерда маҳсингизга масҳ тортмас эдингиз, бугун тортдингиз, деган маъно умуман йўқ. Чунки Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам доимо маҳсиларига масҳ тортар эдилар. Буни келгуси ҳадисларда муфассал ўрганамиз.

Аввалги ҳадисларда ўрганганимиздек, Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳар намозга янги таҳорат олиш одатлари бор эди. Ҳазрати Умар ўша одатни кўзда тутиб савол бердилар.

Бу саволга Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Қасддан қилдим, эй, Умар!» деб жавоб бердилар. Яъни, вақт зиклиги, шароит ноқулайлиги ёки бошқа сабаблардан эмас, таҳорат кетмаса, ҳар намозга янги таҳорат олиш лозим эмаслигини баён қилиш учун, кишиларга билдириб қўйиш учун қилдим, деганлари.

Бу ҳам Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг сиз билан биз умматларига ишни осонлаштиришга ҳаракат қилишларининг бир кўриниши.

Дарҳақиқат, у зот соллаллоҳу алайҳи васаллам фатҳ куни, кўпчилик гувоҳлигида бу ишни қилмаганларида, «қасддан қилдим», деб айтмаганларида, ҳар намозга янги таҳорат олиш лозим бўлиб қолар эди.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Бир таҳорат билан бир неча намоз ўқиш мумкинлиги.
2. Таҳорат кетмагунча, янги таҳорат қилиш вожиб эмаслиги.
3. Маҳсига масҳ тортиш шариат амри экани.
4. Бошлиқ, муқтадо кишилар одатдагидан бошқача иш қилсалар сабабини сўраш жоизлиги.
5. Кишиларга енгиллик тарафини олиш кераклиги.
6. Баъзи нарсаларни одамлар билиши учун қасддан қилиб, кўрсатиб қўйиш кераклиги.

Демак, ҳар намозга янги таҳорат олганлар ҳам, бир таҳорат билан бир неча намозни ўқийдиганлар ҳам тўғри қиладилар.